

ВРЕМЕ АПСУРДА И СОЦИОЛОГИЈА

Сажетак: Дух лудила, колективног лудила, лебди над нама. Кроз сурову методологију линча усељава се у све нас, у наше душе и прети да постане стварност. Душевна пракса лудила јесте пракса овог противправног поступка, овог претварања бесмисла у смисао, неморала у морал, апсолутног слепила и неистине у истину. Практика која се све више шири и улази у све поре друштвеног живота и прети да зарази свако здраво ткиво да прерасте у сопствени опсесивни мотив. Које су то и какве су то идеје којима су људи тако масовно поверовали и постали њихови робови, и у име којих се врши отимање територије, масовни злочини, терор, мржња? Може ли уопште опстати човек (народ) тамо где лаж царује и одјекује лавез лажова, где се перманентно из свих расположивих, али моћних средстава манипулације (медија) просипа неистина и одражава мржња према онима над којима зло треба да се искаже, над жртвом која се у злочинца претвара.

Кључне речи: Светско душтво, глобализам, Србија у транзицији, „Европа и Ми“, социологија.

*Народ српски још увек живи
трзајима муке и бола,
али - живи и живеће и надживеће.*

Владика Николај

Све што постоји у животу једноставно постоји и не оптерећује себе тражењем смисла свога постојања. Али човек има то проклетство да је једино биће које је свесно свог постојања и отуда тражи смисао, трага за сврхом свог постојања. Он тражи оно што је изнад његовог живота, и што својом висином може осветлити и оправдати његово конкретно постојање. Трагање за смислом или чак осећање недостатка смисла, већ је нешто што се не уклапа у обичан ток догађаја. Ово оскудно време у коме се налазимо, карактерише се и одсуством смисла дела, то јест одсуством основе која омогућује светлину дана. То за последицу има недосезање смисла бивствовања, јер се бит правог постојања повукао у неко друго време, за неке прошло, за неке будуће, без много слуха за сада и овде.

У одсуству смисла живљења, безперспективности бивствовања, нема светла и нема истине. Дан очишћен од смисла осуђен на метастазу, на чистом

понављању. Светлост нема више наде?! Ноћ настоји да све укине, ми се опиремо а тиме као да се још више уплићемо у противуречности. У ноћи, у мраку има не мало прљавштине. Има незнања, има и мржње. И чак више од тога, има свесне воље према мржњи, воље према рушењу, воље ка злу. Ноћ лишена и најмањих садржаја, ноћ зла, ноћ лажи и обмане, посрнућа и незнања, дакле лажна ноћ. Ноћ као лавиринт без пројектованог излаза. Ноћ која прети да нас прогута у својим тамним урвинама. Али ноћ не може живети без дана, мрак без светлости као што истина не постоји ако не постоји лаж. Иза ноћи се назире дан и као да ноћ даје дану животну снагу и сврху постојања. Пут од ноћи ка дану је логичан, природан и неуметан. И у овој ноћи, мрачној и на први поглед бесперспективној, мора се пронаћи светло новог дана који ће доћи, баш као што је и ова ноћ била будућност неког дана. Ноћ се ни у ком случају не сме прихватити као судбина, као део реалности која се не да променити. Пакао ове ноћи и патина прошлости приличе само апсурдним људима. Ми – Срби, заробљеници ове ноћи, у ово време-невреме, усред још једне неправде која нам је учињена, у овој најстрашнијој српској ноћи која прети да прогута читав један народ, имамо још јасно сећање на дан и наш бунт је сведочанство наше припадности сасвим другом, дубљем и другачијем постојању.

Ова ноћ која се отегла и која траје, јесте и опасна ноћ. Али, са повећањем опасности расте и оно спасоносно. Ако нам је усуд лутања у тамној ноћи диктат неумитности, сада када је мрак најгушћи има много разлога да се упитамо: да ли се ми сада налазимо у средишту своје судбине одакле ћемо кренути ка другом делу ноћи, у ишчекивању новог почетка? Почетак који води у нову будућност и показује могућност настављања и немогућност краја. Шта треба да настане иза ноћи? Какав је конструктивни смисао деконструкције, шта рађа из себе свечана смрт и шта смрћу васксава из умрлог? За одговором на ово и ова питања морамо да трагамо сви ми који претендујемо да себе сматрамо елитом – научном – социолошком. То је наша обавеза и дуг како према науци тако и према отачаству.

Спасоносно што расте с опасношћу, што се над нама надвија, мора из таме ноћи доспети у светло дана и омогућити нам да у непоновљивој изворној истинитости видимо завичај свог опстанка. Суочавање са силама бездана, трагање за оним спасоносним има исходиште у одлуци да се буде у историјском времену и да у време света где смо давно доспели останемо за свако време. Изнова је пред нама, његошевски, захтев и завет *„да се буде оно што бити не може“*, односно Пашићева порука *„нема нам спаса, морамо опстати“*. То је захтев да се оно скривено покаже као нескривено, да се оно суштаствено, доспевши у свет, покаже као темељ, тако што ће бити здрава и чврста основа новог дана који ће доћи. У времену у коме живимо обрт мора доћи из темеља, из бездана. Тај бездан у коме смо се нашли мора бити искушен и издржан, сред неправде која нам је учињена, алтернатива које се нуде и реалних путева који су пред нама које смо као социолози дужни да изнађемо.

Усред наше разорене земље, у још једној ужасној ноћи, у овој најстраш-нијој српској ноћи покушавам да се суочим са истином те земље и света у коме битишемо. У мислима отварам литературу и тражим зрно истине и сми-сао затрпан речима, али га не проналазим. Све дубље упадам у апсурд који не могу да докучим. У име чега, зашто се сатанизује читав један народ, народ са тако дугом и светлом традицијом? Какав је то нељудски сукоб и вртлог злочи-на у који смо упали и који нас свом жестином вуче на дно? Како дух *“нормал-ности”* повратити у наше душе?

Бежим још више из овог хаоса у мисли, али се у мисли не може побећи. Лако је побећи у снове, фантазије, или у жеље и наде, али нема бекства у ми-сли, јер мисао је чин који не штити од стварности, већ човека суочава са њом. Мисао је увек трагање за одговором на неко питање. Покушавам да одгонет-нем и докучим разлоге још једне српске катаклизме у новој калварији, ко зна које по реду у тако бурном, али и поносном историјском трајању. Које су то и какве су то идеје којима су људи тако масовно поверовали и постали њихови робови, и у име којих се врши отимање територије, масовни злочини, терор, мржња? Може ли уопште опстати човек (народ) тамо где лаж царује и одје-кује лавез лажова, где се перманентно из свих расположивих, али моћних средстава манипулације (медија) просипа неистина и одражава мржња пре-ма онима над којима зло треба да се искаже, над жртвом која се у злочинца претвара.

Дух лудила, колективног лудила, лебди над нама. Кроз сурову методо-логију линча усељава се у све нас, у наше душе и прети да постане ствар-ност. Душевна пракса лудила јесте пракса овог противправног поступка, овог претварања бесмисла у мисао, неморала у морал, апсолутног слепила и не-истине у истину. Практика која се све више шири и улази у све поре друштвеног живота и прети да зарази свако здраво ткиво да прерасте у сопствени опсе-сивни мотив.

Покушавам да га досегнем, одредим и разумем. Али ми се мисао ломи у апсурдима, упада у урвине, лута у лавиринтима лажи којима сам затрпан. Ни-какве разлоге не могу да докучим. Никаква аналитика ми не помаже. Ријем по рушевинама прошлости, или се отискујем у далеку и опасну будућност, али ми измиче далекомислећи поглед на садашњост. Нема разговора са лудилом, са онима који су до грла у блату овог лудила, којима је уместо речи то блато у устима, крваво блато. Лудило јесте лудило, јер је недодирљиво, искључује општење. Па ипак, оно што ми је у свему овоме, у овој колективној пракси која се намеће и која све више уређује наш ововремени живот и осветља-ва наше судбине, што ми јенајодвратније, то није сама подвала по себи (јер увек је било и биће *“рибара људских душа”*), коју инспирише потреба да се сакрије сопствено злоделство, већ то што та јефтина политичка смицалица, та простачка лукавост, прети да постане животни принцип читавог света, нове цивилизације у настајању, цивилизације која претендује да буде *“хумана”* ци-вилизација.

Због свега тога сам за истину о свему и свима. Ону истину коју Шопенхауер назива *"голом и непријатељском"*. За суочавање са самим собом, са нама самим и светом у коме јесмо. То је најспасоноснији, али и најморалнији пут у трагању за принципима наде и трансцендентирању постојећег. У истини је увек сакривена заблуда, а у реалности привид. То су грешке ума и разума. Данашња слика света подсећа на Платонову пећину у којој се виде само сенке, па се погрешно сматра да су оне права стварност. Право сазнање тражи просветљење, до којег се стиже ако се изађе на светлост, ако се напусти тама. Проницањем у властиту природу људи (народи) стичу слободу, откривају сврху живљења и спасавају себе од лудила у коме је запала данашња *"атланска цивилизација"*. Парадигматична је судбина Ничеа, који је и сам полудео од *"истина"* цивилизације којој је припадао, и излаз је покушао да пронађе у уметности. *"Уметност нам је потребна да не бисмо умрли од истине"*, говорио је несрећни филозоф, али он ни у уметности није пронашао утеху, *"истине"* у којима је живео су га сломиле и на крају је завршио у лудилу. И многи други признати духовници западне цивилизације (Кјеркегор, Ками...) схватили и искусили апсурд човека појединца у настојању да дође до свога *"Ја"* у таквом друштву, па су излаз видели или у *"очајању"*, или у *"филозофском самоубиству"* и сл.

Срећа човека почива на унутрашњем миру, хармонији и стабилности сопственог идентитета, а не на једнакости са другима. Индивидуализован и слободан човек је јединствен пример људске личности и он са другима ступа у односеу своје име и на свој начин. Тако је и са народом и нацијом. Нација није ништа друго него личност народа, она је за народ оно што је личност за индивидуалног човека. Као што је личност унутрашњи ред који има пресудну улогу у свему што човек мисли и ради, тако је и нација ред и структура која повезује све припаднике народа у једну заједницу. Народ који није интегрисан у чврсту националну заједницу личи на незрелог дечака, или нестабилног човека чије је понашање хаотично и непредвидиво. Снага једног народа потиче из тачке гледишта из става према животу. Тај унутрашњи компас, односно изграђена тачка гледишта, не само да показује правац, већ несумњиво гони на акцију. Српски народ има дуго историјско памћење, опстајао је и када је био уништен, побеђивао је и када је био побеђен, враћао се са пута без повратка, повијао се пред слабијим, а моћне и силне побеђивао и прогањао овенчан славом. На овом парчету земље, ветрометини, где се сударају цивилизације опстајао је и опстаје зато што има своју величину, индивидуалност, свој дух. Зато што није изневерио своје претке, напуштао своје светосавље, зато што је увек преферивао небеско - земаљском, вечно - временском.

Колико Србија треба да буде мала да не би била велика? (Брана Црнчевић) Пред овим ироничним питањем које поставља овај независни интелектуалац треба да се замислимо сви ми који претендујемо на статус академских грађана, а којима је Србија у срцу. Без уважавања и очувања властите традиције и духовне вертикале, одрицањем од свог националног идентитета

Србија ће доживети свој историјски крај. Зато је толико важно да се утемељимо у сопственом националном идентитету и да се организујемо у његову одбрану. Од тога ће зависити да ли смо извукли одређене историјске поуке и да ли смо способни за претрајавање у историји. Но, пре тога, да бисмо уопште неговали, развијали и заштитили национални идентитет, морамо сасвим прецизно знати шта чини елементе српског националног идентитета. *Видик се достиже растом, а не пузањем* (Ружичка). Јер, како истиче К. Косик, „*Само нас имагинација може извести из бездуховности и незнања... Ослобађајућа моћ произилази из стваралачке имагинације.*”¹

Највећа битка сваког народа у 21. веку неће бити ни војна, ни политичка, ни економска, ни културна и медијска, иако ће све оне и даље бити заступљене и важне, већ је пресудна битка 21. века духовна борба за очување националног идентитета. Народи који успеју да очувају свој национални идентитет дочекаће 22. век. Век у коме живимо биће веома суров: криза енергената, криза хране, криза воде, финансијска криза, криза међународног правног система Уједињених нација... Да бисмо сачували свој национални идентитет у једном таквом веку, нама је као народу потребно све оно што тренутно немамо: далекосежан национални програм око кога ћемо се сви сложити и окупити и високо одговорна национална елита. Нама је данас неопходно да се изнова образујемо и организујемо за 21. век, да улажући у младу Србију инвестирамо у властиту будућност, да стварајући нову националну елиту и дугорочни национални програм спремно дочекамо историјске изазове који следе. Прошло је време кафанског патриотизма, празног бусања у прса, голе импровизације, родољубља без садржине, духа и даха. Такође је прошло време националног самозаборава, духовне и моралне предаје и повлачења, стида од властитог идентитета. Долази време хришћанске ренесансе, обнове порушеног националног достојанства и поноса, нових родољубивих прегнућа, националне дисциплине и самоорганизовања, предвиђања и акције. Ствари морамо узети у своје руке, истину и лаж, пријатеље и непријатеље поставити на право месту, српски национални интерес учврстити као заједничку идеју водиљу која се војнички дисциплиновано спроводи и од које се не одступа. Историјско сећање и памћење једна је од веома важних категорија националног идентитета, јер омогућава постојање националне свести. Морамо много више познавати властиту историју. Без познавања историјских процеса и примера нећемо успети добро да се оријентисемо ни у садашњости нити за будућност. А у томе смо веома лоши. Опасно мало познајемо своју историју и још мање учимо из ње. Склонији смо да измишљамо нове узоре и циљеве, него да следимо поуздане историјске путоказе. Посебно не смемо дозволити прекрајање новије српске историје и инсталирање другачијег сећања и памћења. Губитак права на опис и тумачење властите националне историје био би погубан по национални идентитет и сигуран пут у национално отуђење и одрицање. Зато је толико важно да свуда и на сва-

¹ К. Косик, *Мостови преко европске реке и други списи*, Браничево, Пожаревац, 2008, стр. 78.

ком месту сведочимо истину о своме народу и ономе што нам се догодило у трећем узастопном геноциду учињеном над нашим народом у прошлом веку. Народ смо светле, хришћанске и моралне историје, које немамо разлога да се стидимо као један од древних европских народа. Нисмо велики по броју и територији, политичкој, економској и војној моћи, али смо велики народ по богатој историји, духовности и култури, посебно по личностима које су на разне начине обележиле светску историју.

У процесима развоја и модернизације, евроинтеграције и глобализације, који су неизбежни и потребни, српски народ мора бранити свој интереси своју независност развијајући самосвест о свом идентитету. Јер, како поучно указује К. Косик у свом алегоричном делу *Мостови преко европске реке и други списи*, улазак у Европску унију не значи лакејско одрицање од свог националног и регионалног идентитета. Напротив, без очувања идентитета, културе различитости, Европа би се брзо претворила у нову пећину, империјалну униформну касарну. „Не улазимо у Европу, него пролазимо из једне пећине у другу: из пећине сиве, касарнске, опкољене бодљикавом жицом у пећину презасићено комфорну, освијетљену рекламама, које засјењују звијезде и сунце.”² Народни мит је огледало народне душе. У њему је живи историјски облик народних традиција. Ако њега нема, историја постаје умртвљени оквир устајале прошлости. Етничке вредности треба ценити етичким мерилом. По етичком садржају националног мита треба судити о културној садржини народне душе. И најразвијенија цивилизација, без духовне културе, блиска је варварству. Само морално снажни и духовно крепки народи моћи ће се одржати у страховитој борби садашњице. Ако је њихова национална свест испуњена вером у несаломљивост њихове духовне енергије, онда ће све материјалне незгоде и кризе бити за њих само пролазно искушење. Дегенерисане нације осуђене су на пропаст. Њихова политичка психологија, заснована на нездравим доктринама и лажним друштвеним софизмима а не на здравим афирмацијама народног бића и природном нагону самоодржања, увршћује их у болесне народе, у народе без корена, у људске скупине без духовне домовине. Постоје извесни закони живота које ниједно људско друштво не може да прекрши а да не посрне. Живот расклиматане друштвене заједнице претвара се лако у механички процес атомског распадања. Плутократски капиталистички индивидуализам и совјетско-пролетерски комунизам две су крајности које се додирују. И у једном и у другом поретку животна судбина људске јединке своди се на фаталну функцију инертне материје. Свакако да постоје различити центри моћи, који у ери глобализације хоће да нам наметну своје, нама туђе, моделе живота. Хоће ментално и духовно да нас поробе и да нас контролишу. То није спорно. Зашто смо ми, међутим, малодушни? Зашто смо ми слаби и спремни на сваку врсту компромиса, и кад морамо и кад не морамо? Где су наши интелектуалци? Зашто нису спремни да ризикују похвале и по сваку цену епитет модерности? Него, свако гледа своја посла,

² К. Косик, исто, стр. 78.

уљуљкујући се у конформизму критике свега свога, ионако већ постављеног на стаклене ноге. *Потребно је да покажемо слободу духа, показујући шипак свакој врсти тоталитаризма, ако не увек јавно, онда попут Достојевског, макар у џепу.*

Пред српском елитом, политичком, економском а пре свега научном је огромна историјска одговорност (један народ је спреман да одговори на изазове времена у оној мери у којој је спремна његова елита) јер је све очигледније и „*врапцима јасно је*“ да се бучно најављиван пројекат „*отвореног друштва*“ у пракси, посебно када је реч о Балкану, претвара у своју супротност у свет полуколонијалних зависних друштава, у *балканску недођију* (Љ. Митровић). Шта смо добили, а шта изгубили? Дobili смо формалне политичке слободе и права у лику „*Хајд-парк*“ (Љ. Митровић) демократије, а све више губимо економску, политичку и културну независност, а тиме и људско достојанство. Обавеза је академске елите, а ту свакако посебну улогу има социолошка с обзиром на значај социологије за развој друштва и очување националних интереса, да критички и професионално одговорно, анализирају досадашње домете транзиције и посебно Болоњске декларације као једног од инструмената транзиције. То нам уосталом и искрено и поручује један од најутицајнијих антиглобалиста и борца за мир и слободу у свету И. Волерстин. „*Очајнички нам је потребно да истражимо алтернативне могућности за остварење историјског система који би био стварније разборит, да заменимо помахнутао и умирујући у којем живимо.*“³

Сведоци смо једне свеобухватне акције: под лозинком «*уласка у Европу*» врши се «*препакивање*» читаве наше друштвене заједнице – њене свести и њених институција. Оно што посебно брине јесте чињеница да нико нема јасну представу о последицама започетих реформи и куда ће нас одвести ове промене подстакнуте променама, али исто тако и забрињавајуће низак интелектуални, духовни и морални ниво оних који реформе «*осмишљавају*» и спроводе. Али, оно основно што одржава све «*реформаторе*» у Србији јесте принцип неодговорности и нека ирационална вера у то да ће то што раде бити несанкционисано. Ако је на данашњој вредносној лествици професија социолог (школских, као и универзитетских) на самом дну, то још увек не значи да је све изгубљено; управо са дна, и само са дна могућ је прави преокрет; управо од оних понижених могуће је очекивати да дају подстицај критичком преобликовању система. Систем одозго наметнут, за неколико дана, у неком хитном поступку, без претходних анализа и истраживања, лишен је сваког смисла, као и живота на неке дуже стазе.

Подсетио бих како је на питање Макса Брода има ли у овом свету неке наде, Кафка одговорио: «*Има наде, бескрајно много наде, али не за нас*». Ја сам песимиста те врсте, и то из простог разлога што припадам једном другом свету који о нади мисли сасвим другачије, али и зато што верујем у снагу српског духа створеног и изграђеног на сигурном темељу, на камену исповедања

³ И. Волерстин, *Опадање америчке моћи*, ЦИД, Подгорица, 2004, стр. 174

Њега као Измиритеља Бога и људи; ипак, парафразирајући то питање, али не још увек и одговор, могли бисмо се запитати: има ли неке шансе за нас сада, у часу кад осећамо бесконачну немоћ, да било шта променимо, да макар зауставимо суноврат у који нас *«заговорници најбољих намера»* бацају? Прелиминарни одговор могао би бити: Да. Наде има, ако се заустави материјално и духовно срозавање и уништавање нашег народа иврати достојанство изгажено последњих година, ако се реформишу социјалне и политичке форме егзистенције овог народа (не трпајући се тамо где нас нико неће, јер тамо нема ниједне слободне столице а камо ли две) и, коначно, ако се реafirмишу сопствене духовне вредности кроз њихово разумевање. За остваривање овог циља – задатка, ми социолози, они отачественољубљеници, морамо стати у прве борбене редове јер то од нас отаџбина која нас је школовала и одгајила захтева.

Ако је неко време захвално за социолошка истраживања, онда је то наше. Социологија мора бранити истину кад год је она угрожена, а угроженост долази првенствено од оних који су трајно обузети жудњом за влашћу и који имају непогрешив њух за то где се налази новац и налазе га као прави трагачи за тартуфима. Тако су те скупоцене гљиве сада добиле свог најопаснијег високософистицираног истребитеља. У исто време, не могу остати ван разматрања највиши друштвени захтеви једног народа у борби за опстанак, сви они захтеви који су данас, с изразито прагматичких, антипатриотских аспеката, жестоко нападани као романтичарски, застарели и конзервативни, а с мотивом да глобализам, мундијализам и туђи интереси немају алтернативу. Ако не можемо ништа више учинити, наш највиши задатак и обавеза јесте у томе дамакар до краја разумемо оно што се иза *„брега ваља“* и да то народу јасно изложимо. У том смислу ми се још увек налазимо у фази истраживања; да би оно било на нивоу задатка, на нивоу на који смо обавезни већ и значајем самог предмета којим се бавимо, само истраживање мора бити и даље надахнуто непревазиђеним дијалектичким методом, који у свом рационалном облику увек изазива љутњу и ужасавање (знамо кога), а о којем Карл Маркс, у Поговору другом издању Капитала (1873), изванредно јасно и прецизно каже: *«Начин излагања формално се мора разликовати од начина истраживања. Истраживање има да у танчине овлада материјом, да анализира њене различите облике развитка и да изнађе њихов унутрашњи спој. Тек кад је овај посао готов, моћи ће се стварно кретање изложити на одговарајући начин. Пође ли то за руком, и буде ли се живот материје огледао у идеји, онда не мари ако буде изгледало као да имамо посла с каквом конструкцијом а приори.»*⁴

Без обзира на то што је мисао независног социолога увек усмерена вечном, он је једнако посвећен и оном што је земно: он је посвећен својој држави, свом граду, својој дужности коју има на земљи, месту у којем живи независно од тога што му је мисао усмерена на целину свега што јесте. У души

⁴ Карл М. И Фридрих Е. Дела, том 21, Просвета, Београд, 1997, стр. 24-25.

слободног социолога је љубав, или би требао да буде, према отаџбини и свест о томе да је грађанин света. У његовој души нераскидиво су повезани патриотизам и космополитизам. Љубав ка домовини – то је његово дело; љубав ка свету у целини – јесте његова мисао. Прво је појава, а друго је унутрашњи дух те појаве – невидљиво које се налази у видљивом. Патриотизамапстрахован од свега осталог око њега, једнако је ништаван, као космополитизам који хоће да опстане сам по себи; космополитизам без патриотизма је глуп, ништаван и дегенерисан – каже Фихте. Он овде јасно указује на чињеницу да су слободни интелектуаци увек били патриоти и борци за своју отаџбину а никад издајници који би је продали за неколико сребрњака. Имајући то у виду, социолози, патриотске орјентације, не инсистирају на неком апстрактном космополитизму, већ сматрају да је исти могућ ако човек пође од изграђивања односа у сопственој околини; постану ли људи око њега бољи, постаће боља и сама целина. Зато он поштује законе који и нису најбољи, јер ма какви закони бољи су од незакоња, а закони ако су и лоши, још увек у себи садрже могућност поправљања и усавршавања. Зато је задатак независног социолога да у тумачењу друштва одваја све што је секундарно и спорадично, да своју космополитску свест усклађује са грађанском, да природу потчињава разуму, и да за све то сам даје пример другима.

Живимо у сенци катастрофе коју смо преживели. Из ове ситуације не можемо никуд. Не само ми, већ читав свет налази се у фази нестабилности, несигурности. Опседнутост катаклизмама, епидемијама, временским непогодама – то само јасно потврђује. А да несрећа буде још већа, руковођењем друштва сада су се дочепали антипатриотски људи у земљи Србији. Да су макар две реченице прочитали код Сорокина⁵, они би знали да је свака реформа, било то реформа друштва у целини или било која реформа (правосуђа, образовања итд.), осуђена на пропаст, кад се народ од невоље која га је задесила није опоравио и кад је принуђен да се бори за голо преживљавање, налазећи се у мраку где светло се не назире. Јер, у тренутку док брод тоне ка морском дну, нико се не бави рибањем палубе.

У трагедији која нас прати, опкољава и прожима, социолози немају право на очајање, али имају на огорчење. Јер, кроз ову велику драму историје народ воде људи без визије о будућности, људи који су душу своју продали, који не знају свет, пошто још нису дубински упознали ни себе, ни сопствено народно биће. Ко хоће да обасјава пут у мраку, мора и сам бити светлост. Преци ће нам судити. Писцу ових редова и сваком Србину под капом небеском, без обзира да ли је он покушао да побегне од србства и да се сакрије у мишју рупу космополитизма, европеизма, *HyEjца*, комунизма или у јаму блуда и криминала. Тренутак је за темељно преиспитивање и размишљање и за прибирање свих снага, опстанка ради. Горка искуства нас гоне да подвучемо црту, да их трезвено саберемо и да окренемо лист, на ком морамо исписати будућност. У овом трагичном тренутку, кад су нам прави визионаринајнеоп-

⁵ Сорокин, П.А. *Социальная и культурная динамика*. – М.: Астрель, 2006. – С. 67-8.

ходнији, испоставило се да ми Срби, упркос мноштву образованих, немамо, бар у битним питањима опстанка, јединствену елиту. Има изузетних и врлих појединаца, утолико несрећнијих уколико су усамљенији, јер су њихови позиви, упозорења и предлози - гласови вапијућих у пустињи.

Наравно, социолозинусу и не треба да буду само интелектуалци и образовани људи, на чему се данас првенствено инсистира, него ствараоци у свим областима, апре свега **ВИСОКО МОРАЛНИ** људи. Јер обележјесоциологаје колико образовање и култура, толико и завидан морал, свест, самосвест, слобода духа и, особито, спремност да се за више циљеве несебично жртвује. Та својства, донекле, изгубили су данас наши образовани, знањем потковани социолози који се, као и сви племенити људи, гуше у моралној жабокречини данашњице. Морална криза, која потреса савремену цивилизацију, посебно онај део који себе сматра развијенијим, је криза културе, криза духовности, а она је у дирекној вези са губитком сакралности. Историја (учитељица живота?) је често потврђивала тврдњу да: *сумрак богова значи исумрак људи*. Чему води одпадништво од Бога, од своје вере, традиције, у општој пометњи и трагици савремене цивилизације, схватиће и упозораваће, наш горостас ума владика Николај, који о томе говори: *"После источене крви из иначе бескрвних судова човечанства дошло је, по закону повлачења греха грехом, злочина злочиним, растакање духа. Сви су сасуди културе разбијени у парампарчад. Унакажени лик псеудокултурног човека не показује једну, здраву светлу црту за реконструкцију правилног и истинског лика. Нема довољно суза и речи да се каже или бар исплаче трагика данашњице"*⁶

Зар је неправда коју нама чине разлог да скривамо од себе сопствена беспућа и безумља која управо сада, више него икад, чинимо? Када нема спремности за самосагледавање, не може бити ни истинског самопоштовања, а без самопоштовања и самоисправљања, као личне и друштвене врлине, нема ни расуђивања, нема ослобођења од заблуда! Уместо јадиковања над злом судбином, над сопственим народом, потребно је дасоциолошка елита буде критична према самој себи, да коначно почне схватати да не може народ водити сам себе, него да је елита она сила која артикулише правце и мерила вредности. Један народ је спреман на изазове времена у оној мери у којој је то спремна његова елита, а то пре свега важи за образовну елиту. Не може се очекивати одговорност од народа чија елита има толико променљива, лакомислена и лицемерна вредносна и етичка мерила. Која тако олако прихвата све оно што се на организован и перфидан начин нуди из *"такозваног развијеног света"*, и која за ситан (тридесет сребрењака) новац, хрли у разне *"играонице"* и сличне *"невладине-сорошевске"* пројекте продајући душу своју ђаволу.

Кад социолози покажу више смисла за стварност, а при том буду испољавала мање таштине и себичности, кад људи од којих се највише очекује покажу највише озбиљности, скромности и одговорности, тек онда се

⁶ В. Николај, *Вера образовних људи*, Сабрана дела том IV, стр. 154

може очекивати и од ширих слојева више добре воље, поверења, поштења и стваралаштва. Ако и даље останемо овако заљубљени у сопствену сујету као израз своје посебности, и даље ће нам цео свет бити крив, али ћемо зато доследно, као и до сада, одиграти најгору улогу коју нам белосветски циници буду одредили. При том ћемо се спорити међу собом да ли смо «народ најстарији» или «небески народ», увређено кукајући над неправдама које сами себи наносимо, као пред космичким поремећајима.

Наша земља морално болује јер нема делотворну елиту у овом пресудном историјском трену. Нема елите у власти, поготову је нема у нашој бирократској дипломатији. Истинске елите једва да има у интелигенцији. Ни Црква није духовна снага каква нам је нужна и на Њу су се данас свом силином обрушили да би је расчеречили и компромитовали у народу. Стога се нико није са страшћу и мудрошћу, са жаром и систематичношћу посветио просвећивању нашег врло заосталог народа чији смо ми највећи дужници. Зар не увиђамо да је наш свет у социјалним низинама забрињавајуће често огрезао у неморалу, да у мноштву нема ни вере, ни идеала, ни васпитања, ни елементарних појмова о систему етичких вредности? Власт није предузела ништа темељито, ни озбиљно, а ми социолози нисмо били довољно снажни, ни довољно савесни да дигнемо свој глас барем покушамо да зауставимо брод који тоне.

Народ је остао без подршке своје елите, а живети без елите значи живети без норме, у слепој улици. Елита је носилац морала, творац визије за будућност, тако да и у тренуцима тешког пораза, каквог сад доживљавамо, не може бити баш све изгубљено, докле год су живи дух и морал. *Народ српски још увек живи трзајима муке и болаали – живи и живеће и надживеће* говорио је и храбрио нас наш владика Николај. Све то не може без елите! Наша савремена национална криза уствари је криза елите у свим структурама. Ми, социолози, чији је првенствени задатак да проникнемо у бит друштвених односа и друштвеног кретања, морамо преузети одговорност, морамо да се уздигнемо до елите и тиме осмислимо не само свој часни позив, него и кретање друштва. То ћемо учинити уколико се ослободимо извесних смртних грехова као што су сујета, уображеност и саможивост, веома присутних у нашем менталитету; кад се посветимо интересима који надвишују само личне, кад потврдимо спремност да се жртвујемо за националне и хумане идеале, који никако не смеју противуречити једни другима.

Литература

Карл М. и Фридрих Е. 1997. Дела, том 21, Београд: Просвета.

Косик Косик. 2008. *Мостови преко европске реке и други списи*, Пожаревац: Браничево. З. Николај Велимировић. 2001. *Вераобразовнихљуди*, СабранаделатомIV, Линц Аустрија.

Сорокин, П.А 2006. *Социјална и културна динамика*, М. Астрель.

Волерстин И. 2004. *Опадање америчке моћи*, Подгорица: ЦИД.